

Tekst openingswoord van dr. A. Veerman, voorzitter van de A.R.P., voor het Partij Convent van 12 en 13 juni 1970.

Samen bezig

Dit Partij Convent staat niet op zichzelf, het is niet zomaar een van onze periodieke bijeenkomsten. Het is niet los te denken van het Partij Convent van 8 november 1969; evenmin van al die gebeurtenissen, ontwikkelingen, discussies, die zich in de afgelopen jaren — omgeven met een ruime mate van publiciteit — in onze partij hebben voorgedaan. Het Convent van november heeft ons enkele opdrachten gegeven. Daaraan is, dunkt mij, op een redelijke manier voldaan. Nu mogen wij vaststellen, dat program en koers geleidelijk nadere vorm gekregen hebben. Ieder, die wilde, heeft zijn bijdrage kunnen leveren en kan dit ook vandaag en morgen. Op dit moment mag mijn voorlopige en voorzichtige conclusie zijn: wij zijn bezig samen onze weg te vinden. Met opzet zeg ik: wij zijn bezig. Zo is het nu eenmaal met een politieke partij. Die moet altijd bezig blijven met de verwerkelijking van haar idealen en kan de zaak nooit afsluiten. Iedere balans is een tussentijdse balans. Maar dat sluit niet uit, samen wel belangrijke lijnen uit te stippelen en een perspectief voor de toekomst aan te geven.

Spanning van de keuze

Zo bezig zijn betekent, verkeren in de spanning van de keuze. Die spanning is er voor ieder mens persoonlijk. Maar dan is er haast onvermijdelijk ook een zekere spanning tussen mensen. Dat hebben wij wel ervaren.

Ik zou daarvan graag iets goeds willen zeggen. Een politieke partij kan niet zonder een zekere spanning, mits goed beleefd en goed verwerkt.

Wie zegt: Evangelische volkspartij, zoals op onze affiches staat — een term, die de laatste tijd in discussie is geweest — ge-

bruikt al een aanduiding, waar die spanningsverhouding helemaal in zit. Want deze term geeft enerzijds aan, dat de partij mensen wil omvatten, die aanspreekbaar zijn op het Evangelie, die daarin gemeenschappelijk een startpunt hebben. Maar tegelijk dwingt het Evangelie tot een duidelijke beslissing, een keuze in de problematiek van het leven van iedere dag, ook in de politiek. Die keus kan tot scheiding leiden. De geloofwaardigheid van een christelijke partij is in *beide* gevallen in het geding — zowel in de duidelijkheid van de keus en van de boodschap, als ook in de samenbindende kracht van het gemeenschappelijk aanvaarde uitgangspunt.

Creatieve spanning

Zo is er meer. Spanning tussen ideaal en werkelijkheid, tussen persoonlijke verantwoordelijkheid en gemeenschapszorg, tussen wat zou moeten en wat kan. Ik erken graag, dat die spanning veel van mensen kan vergen, veel spankracht eist. Bijna té veel. Ik ervaar dat, als mensen soms zeggen, en het is me vaak genoeg gezegd: er moet maar eens een eind aan komen. Men proeft het ook, wanneer er, m.i. te gemakkelijk, gesproken wordt van een scheiding der geesten. Een partij kan door zulk een spanning kapot gaan; maar evenzeer kan ze ten ondergaan aan de eenzijdigheid, aan het gemis aan zulk een creatieve spanning. Wij moeten het ons niet te gemakkelijk maken: kiezen, onze koers bepalen, en elkaar niet loslaten vanwege alles, wat ons bindt.

Spanning kan er ook zijn, doordat wij werken voor die ene partij in een verschillende rol. Zo is dat in een organisatie. De Griekse wijsgeer Plato kent in zijn staatsfilosofie drie rollen: de denkers, de wachters en de werkers. Daar moest ik aan denken toen twee weken geleden als element van een partij werd genoemd: de voorhoedebeweging.

Voorhoedebeweging, partij, fractie. Denkers, wachters, werkers. Ik signaleer echter een wezenlijk verschil. Bij Plato behoren de drie rollen bij drie onderscheiden groepen, drie standen. Bij ons zijn het wel drie rollen, drie aspecten, maar die zijn niet identiek met personen, of groepen van personen. Zij leven in ieder, hoogstens met accentverschillen. Elk mens heeft zijn eigen typische instelling, elk orgaan zijn eigen primaire taak. Maar overigens moet er sprake zijn van een voortdurende wisselwerking. Een

partij als geheel moet inderdaad betrokken zijn bij het denken over de toekomst, het opstellen van programs en de uitvoering daarvan in de praktische politiek. Bij die uitvoering kan de visie op de toekomst, op het ideaal niet gemist worden; en omgekeerd. Nogmaals, ook in dit bezig zijn kan en mag spanning zitten. Als de band van de gemeenschappelijke opdracht het maar uit houdt. En als maar niet het hoofd tot de hand zegt: ik heb u niet nodig.

Onze contacten met anderen

Op die drie niveaus hebben wij ook onze contacten met anderen, met name met de beide andere partijen met wie een nauwere samenwerking is gegroeid.

Contact in de sfeer van de bezinning. Ik heb daar twee weken geleden al iets over gezegd. Zoals wij bezig geweest zijn met de zin, het doel en de inhoud van christelijke politiek — in een onvoltooid gesprek — zo kan en moet het ook in ruimer kring gebeuren.

Het gesprek wordt er dieper en zinvoller van, wanneer er ook een inbreng is vanuit andere denk- en beleavingswerelden. Samenwerking is evenzeer zinvol op het niveau van de partij. Ik noem maar het gemeenschappelijk kernprogram, waaraan wij deze zomer gaan werken. De eigen programs van de drie partijen, die wij nu kennen, kunnen daarvoor goede bijdragen leveren. Een nader stuk van onze kant komt nog aan de orde. Op het najaars Partij Convent zal, naar wij aannemen, een gezamenlijk urgentie-program aan u worden voorgelegd.

De samenwerking speelt zich ook af op het terrein van de fracties, die niet alleen contact onderhouden, maar wanneer daar reden toe is, ook gezamenlijk in het parlement optreden.

Dosering samenwerking

In welke mate en in welke vorm dit contact er zal zijn, daar is geen formule voor te geven. Men heeft wel gevraagd naar de dosering van de samenwerking. Die is niet wetenschappelijk vast te stellen en kan op elk niveau wisselen. De gehouden verkiezingen zijn in dat opzicht een proef geweest. Die verkiezingen zijn voor ons tot tweemaal toe bevredigend geweest; geen groot succes, maar toch ook niet onbevredigend. Juist in de situatie van discussie, waarin

de partij zich in sterke mate bevond, is de uitslag bemoedigend. Het wachten is op een nieuwe start. Die is er, wanneer wij samen voortgaan onze weg te zoeken.

Ook wat de samenwerking betreft zijn er uit de verkiezingen conclusies te trekken. De eerste conclusie is, dat de samenwerking op zichzelf blijkbaar positief wordt gewaardeerd, althans wordt aanvaard. Als dat niet het geval is, zou ons dat meer stemmen hebben gekost.

Onze kiezers aanvaardden de samenwerking met K.V.P. en C.H.U. Maar de tweede conclusie is, dat men zich daarbij toch primair verbonden voelt met de eigen partij. Daar waar wij met een eigen lijst uitkwamen is het resultaat relatief iets beter geweest. Dat geldt voor alle drie. Men wil zijn eigen partij herkennen. In de probleemstelling en in de presentatie. De behandeling van het politiek program heeft in elke partij een eigen kleur, eigen accenten. Men wil zijn eigen partij herkennen en de eigen lijst, met de eigen namen, waarmede men zich ook emotioneel verbonden voelt.

Het is bekend, dat zulk een opstelling ook bij de drie partijen vóór zit, een opstelling met een eigen program en een eigen presentatie, maar ook met een gemeenschappelijk urgentieprogram.

Externe situatie

Een enkele opmerking over de externe situatie. De gehouden verkiezingen hebben ons niet veel verder gebracht, ons niet uit de impasse geholpen. Het woord bemoedigend mag wel op de christelijke partijen slaan, niet op het geheel.

De heer Den Uyl van de P.v.d.A. en de heer Aarden van de P.P.R. hebben uit deze verkiezingen voorlopige conclusies getrokken. Nieuwe perspectieven hebben zij niet geopend. Zij gaan verder in een opstelling, waarin zij gevangen zitten — maar waarvan zij het falen hebben geconstateerd.

De muren, die zij gebouwd hebben, stutten zij. Alleen afbreken zou ruimte geven voor een verfrissing van de nederlandse politiek.

De enige partij, die duidelijk aan de winnende hand is, is de V.V.D. En zij wil dat weten ook. Dat is de laatste weken wel gebleken. Daarbij zijn incidentele gebeurtenissen, maar ook ge-

beurtenissen met een diepere grond. Bij de behandeling van de herziening van de P.B.O. kwam er duidelijk een andere maatschappijbeschouwing aan het licht. En ook inzake het kiesstelsel zou er van een andere kijk op de staatkundige samenleving sprake kunnen zijn. Punten als deze zullen in onze opstelling voor de periode '71-'75 bepaald een rol spelen.

Vele malen is ons, vooral sinds 1967, gezegd dat wij in de Nederlandse partijverhoudingen, moeten kiezen. Misschien zonder pistool op de borst, vaak wel met het vuur na aan de schenen. Wij hebben steeds de nadruk gelegd op onze eigen opstelling, ons eigen program.

Wij zijn niet iets in relatie tot liberalen of socialisten, wij bedoelen en pretenderen zelf iets te zijn.

Dat heette dan onduidelijk.

Analyse programma's andere partijen

Daarin is een kentering gekomen. Want langzaam aan is het besef gegroeid, dat de onduidelijkheid wel eens ergens anders kan liggen. *Het* zwakke punt van de nederlandse politiek lijkt nu veel eerder, dat niemand meer weet, wat de P.v.d.A. precies betekent en wat D'66 voorstelt.

Intussen moet dit ons niet van ons apropos brengen. Wij hebben steeds gezegd, dat wij ons naar aanleiding van concrete programs nader zouden uitspreken. Niet op basis van min of meer vage concepties, maar op de zakelijke basis van partijprograms. Die programs gaan nu komen.

Ik geloof, dat het nuttig zal zijn, wanneer wij die programs grondig analyseren. En dan zo, dat wij duidelijk uitspreken welke punten ons toespreken en tegen welke punten wij bezwaar hebben. Pluspunten en minpunten.

Door zo'n analyse kan ook onze eigen positie weer beter uit de verf komen. En voor de volgende kabinetsperiode weet ieder wat hij van ons verwachten kan aan standpunten in het te voeren overleg.

De Nederlandse politiek zal ermee gediend zijn, wanneer partijen bereid zijn, dit overleg te voeren op zakelijke basis, in het licht van hun doeleinden voor de eerstvolgende vier jaar. Daartoe willen wij onze bijdrage leveren.

Voorwaarden voor urgentieprogram

Tenslotte nog een korte opmerking over het nieuwste stuk, dat u is toegezonden: de voorwaarden voor een gemeenschappelijk urgentieprogram. In november 1969 hebt u dit van het Centraal Comité gevraagd.

Het stuk bevat twee elementen. Het geeft enerzijds de prioriteiten, in verband met de financiële ruimte die vermoedelijk ter beschikking komt. En het wijst op de mentaliteit, de geest die onze politiek, ook onze gemeenschappelijke politiek, moet beheersen. Die twee elementen staan niet los van elkaar. De ruimte is geen vast gegeven, onafhankelijk van de mens.

Ook in dat opzicht is er een keuze, een beslissing van de mensen zelf. Maar die ruimte is wel een vast gegeven, inzoverre de mentaliteit van ons volk en de eisen die het op grond daarvan stelt een duidelijk stramien vertonen.

Dat is weer die spanning, die ook in dit stuk te vinden is. Vernieuwing van de samenleving begint bij vernieuwing van de mens zelf. Maar tegelijk is onze politieke opdracht wezenlijke uitgangspunten operationeel te maken, ermee te werken.

Ik vat het graag nog eens kort samen. In mondiaal verband dringen zich aan ons op de verhouding tussen de twee machtsblokken: oost en west, tussen rijke en arme landen, tussen mensen van verschillend ras en huidskleur. Nationaal dringt zich aan ons op de eis van gerechtigheid, dat elk mens in zijn scholing, zijn werk, zijn vrije tijd tot volle ontplooiing kan komen, zodat elk zijn vrijheid en verantwoordelijkheid beleven kan, zegt ons program.

Dat mogen niet alleen leuzen zijn, die bij ons niet verder komen dan de kouwe kleren. Wij spraken op het vorig Partij Convent over het verplichtend karakter van het Evangelie. Daar moet je dan gewoon onder door willen gaan. Grote taak voor kleine mensen.